

*І. В. Котов,
начальник відділу інвестиційної політики та управління проектами,
Білогородська сільська рада Бучанського району Київської області
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-1261-3410>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.18.216

ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

*I. Kotov,
Head of the Department of Investment Policy and Project Management,
Belohorod Village Council, Buchansky District, Kyiv Region*

PROBLEMS OF PUBLIC MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF CRISIS SITUATIONS

В статті розкрито головні проблеми в сфері публічного управління сталим розвитком територіальних громад у контексті кризових ситуацій. З'ясовано, що на даний час враховуючи динамічні умови розвитку національної економіки, публічне управління в Україні повинне швидко адаптуватися до сучасних змін територіального розвитку, а також стратегічно орієнтуватися на забезпечення сталого їх розвитку. Розглянуто особливості забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Встановлено, що головні проблеми в сфері публічного управління сталим розвитком територіальних громад пов'язані із значною кількістю недоліків у нормативно-правовому та організаційному забезпеченні сталого розвитку територіальних громад; несистемністю у розробці та реалізації документації в даній сфері; недостатнім рівнем якості надання публічних послуг; несвоєчасною реакцією публічних органів влади на виникнення проблем насамперед в соціальній, економічній та екологічній сферах. Визначено головні напрями удосконалення публічного управління сталим розвитком територіальних громад.

The article reveals the main problems in the field of public management of sustainable development of territorial communities in the context of crisis situations. It has been found that at present, taking into account the dynamic conditions of the development of the national economy, public administration in Ukraine should quickly adapt to modern changes in territorial development, as well as strategically focus on ensuring their sustainable development. Features of ensuring sustainable development of territorial communities are considered. It was established that the main problems in the field of public management of the sustainable development of territorial communities are related to a significant number of shortcomings in the regulatory, legal and organizational support for the sustainable development of territorial communities; lack of systematicity in the development and implementation of documentation in this area; insufficient level of quality of the provision of public services; untimely reaction of

public authorities to the emergence of problems primarily in the social, economic and environmental spheres. It was found that the improvement of public management by the sustainable development of territorial communities requires the improvement of the legislative and organizational basis of public management and the provision of public services; ensuring a timely response of state and local authorities to the emergence of socio-economic and environmental problems; ensuring close cooperation between public authorities and the public; improvement of the process of development of forecast and program documentation and implementation of strategic environmental assessment of state planning; improvement of the process of training specialists in the field of public administration by improving educational and professional programs to ensure the sustainable development of territorial communities; development of the Strategy of public management of sustainable development of territorial communities in Ukraine.

Ключові слова: публічне управління, територіальна громада, кризові ситуації, публічне управління сталим розвитком територіальних громад, проблеми, удосконалення.

Key words: public management, territorial community, crisis situations, public management of sustainable development of territorial communities, problems, improvement.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На сьогоднішній день у вітчизняних кризових умовах, зумовлених не лише наслідками пандемії коронавірусного захворювання, але й повномасштабним вторгненням Росії на територію нашої держави, доволі гостро постають проблеми не тільки в соціальній, але й в економічній та екологічній сферах. Розв'язати існуючі проблеми в сфері сталого розвитку територіальних громад можливо лише за рахунок ефективно організованої системи публічного управління. Водночас сучасні глобалізаційні процеси в національній економіці визначають необхідність удосконалення публічного управління, зокрема в сфері сталого розвитку територіальних громад в Україні, що дасть можливість вчасно та ефективно впливати на проблемні аспекти в даній сфері.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематику публічного управління сталим розвитком територіальних громад досліджували такі науковці Н. Васильєва, О. Васильєва, Ю. Ковбасюк, М. Латинін, А. Мунько, К. Пастух, С. Приліпко, Д. Тарасенко, Ю. Шаров, С. Шевченко та інші.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає у розкритті головних проблем в сфері публічного управління сталим розвитком територіальних громад у контексті кризових ситуацій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Варто наголосити, що удосконалення існуючої системи публічного управління в Україні вимагає забезпечення високого рівня ефективності роботи її механізмів. Попри те, що як державні, так і місцеві органи влади систематично визначають цілі та напрями стратегічного розвитку, а також приймають необхідні для цього управлінські рішення з метою задоволення потреб територіальних громад, на сьогоднішній день важливо вирішувати існуючі проблеми не тільки в соціальній, але й в економічній та екологічній сферах шляхом удосконалення публічного управління, зокрема в забезпеченні сталого розвитку територіальних громад в Україні. Це обумовлено тим, що на даний час враховуючи динамічні умови розвитку національної економіки, публічне управління в Україні повинне швидко адаптуватися до сучасних змін територіального розвитку, а також стратегічно орієнтуватися на забезпечення сталого їх розвитку.

Щодо сутності сталого розвитку, то воно проявляється в якісних змінах територій, які розвиваються на

принципах ефективного демократичного управління на місцевому рівні, що надає змогу переходити на новий, якісний рівень. Для того, щоб можна було вивести територіальну громаду на траєкторію сталого розвитку, слід визначити ресурсну забезпеченість території, а також збалансувати економічні, соціальні та екологічні інтереси суб'єктів політики місцевого розвитку, проаналізувати ситуацію, що склалася в різних секторах економіки тієї чи іншої території. Сталий розвиток визначається факторами економічного зростання, які його забезпечують, тобто факторами пропозиції, факторами попиту і розподілу, але при цьому такий розвиток охоплює значно ширше їх коло, а саме: розвиток науки, технологій, інформаційних послуг, фактори (політичні, соціально-економічні, екологічні), які в комплексі є джерелами сталого розвитку [2].

Забезпечення сталого розвитку територіальних громад, що передбачає невинищувальне природокористування на користь соціальному благополуччю нинішніх та майбутніх поколінь, зорієнтованих на посилення економічної спроможності господарських комплексів, здобула за останні роки стрімкого розвитку. За минулі десятиріччя інституціями ООН було розроблено і проголошено ряд концепцій глобального розвитку, спрямованих на подолання системної кризи соціо-еколого-економічної кризи у її глобальному вимірі [10].

В умовах розвитку сучасного державотворення в Україні зростає значимість публічного управління та адміністрування в забезпеченні сталого розвитку територій, актуалізуються питання підготовки, ухвалення та реалізації управлінських рішень. Управлінська практика свідчить про необхідність застосування нових підходів до публічного управління та адміністрування в контексті забезпечення сталого розвитку територій. Наразі все більшого значення набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, яка спрямована на інтеграцію соціальної, економічної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та ухвалення рішень щодо соціально-економічного розвитку територій [3, с. 187].

На сьогоднішній день головні проблеми в сфері публічного управління сталим розвитком територіальних громад пов'язані із:

- значною кількістю недоліків у нормативно-правовому та організаційному забезпеченні сталого розвитку територіальних громад;
- несистемністю у розробці та реалізації документації в даній сфері;
- недостатнім рівнем якості надання публічних послуг;
- несвоєчасною реакцією публічних органів влади на виникнення проблем насамперед в соціальній, економічній та екологічній сферах.

Для вирішення вище наведених проблем необхідно передусім зосереджувати уваги на забезпеченні сталого розвитку територіальних громад, а також налагодити тісну співпрацю між публічними органами влади та громадськістю. Водночас, варто систематично здійснювати стратегічне екологічне оцінювання документації в сфері державного планування. На даний час в Україні

вже реалізовується чимало реформ в усіх сферах суспільної життєдіяльності, а також в системі публічного управління в забезпеченні сталого розвитку територіальних громад.

У Національній економічній стратегії на період до 2030 року визначені принципи, орієнтири, цінності в економічній політиці, до яких віднесено й інституційну спроможність ("держава, що здатна забезпечити розвиток"). До викликів і бар'єрів на шляху досягнення стратегічної цілі "Підвищення інституційної спроможності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та агенцій регіонального розвитку для ефективного забезпечення розвитку регіонів і територіальних громад" віднесено: низький рівень прозорості, ефективності діяльності органів місцевого самоврядування; низький рівень компетенції керівників і спеціалістів органів місцевого самоврядування; низьку спроможність агенцій регіонального розвитку; незабезпеченість інструментами управління та моніторингу; неактивність територіальних громад. Це пов'язано, у першу чергу, із низькою активністю членів територіальної громади у прийнятті рішень, відсутністю цільових показників ефективності діяльності, необізнаністю населення щодо структури місцевого самоврядування та планів розвитку територій, відсутністю інституційного досвіду щодо управління проєктами розвитку, стратегічного планування, відсутністю якісної системи підготовки кадрів для територіального управління; низьким рівнем забезпеченості статистичними даними органів місцевого самоврядування, оцифрування географічних даних територій; не виконання агенцій регіонального розвитку у повному обсязі своїх функцій внаслідок часткового дублювання їх функцій структурними підрозділами облдержадміністрацій [6].

Метою Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення й підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян у сферах життєдіяльності, надання якісних доступних публічних послуг, узгодження інтересів держави та територіальних громад. Одним із очікуваних результатів її реалізації виділено такі:

- економічний, соціальний розвиток регіонів і територіальних громад;
 - стимулювання економічного розвитку територій;
 - посилення організаційної, правової та матеріальної спроможності територіальних громад й органів місцевого самоврядування;
 - доступність та якість публічних послуг [7].
- Відповідно до Концепції сталого розвитку населених пунктів управління сталим розвитком територіальної громади здійснюється в таких напрямках:
- забезпечення раціонального використання природних ресурсів;
 - поліпшення соціальних умов життя населення;
 - забезпечення населення житлом;
 - удосконалення виробничої інфраструктури;
 - розвиток транспортної інфраструктури;
 - розвиток інженерної інфраструктури;

- формування повноцінного життєвого середовища в населених пунктах;
- поліпшення санітарно-гігієнічних умов;
- захист від несприятливих природних явищ, запобігання виникненню техногенних аварій [5].

Опорою відновлення економічного зростання в Україні мають стати регіони та територіальні громади, шляхом до процвітання країни — збільшення економічної самостійності регіонів та територіальних громад, підтримка їх економічного розвитку, створення передумов для якісних перетворень, активізація економічної діяльності, забезпечення конкурентоспроможності регіонів та територіальних громад в довгостроковій перспективі [9].

Перехід територіальних громад на засади сталого розвитку — це складний процес забезпечення багаторівневої узгодженої системи управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів на основі комплексної, збалансованої, гармонійної реалізації. Концепція сталого розвитку об'єднаних територіальних громад ґрунтується на таких принципах:

- керований та стратегічний тип місцевого розвитку з урахуванням не лише сучасних, а й потенційних потреб територіальної громади;
- відносність обмежень, які існують у сфері використання природного потенціалу, що пов'язано із сучасним рівнем техніки й соціальної організації, зі здатністю біосфери до самовідновлення;
- соціальна справедливість розподілу та використання благ;
- інтеграція інноваційної, стратегічної та проектної діяльності з метою підвищення ефективності й результативності управління територіальною громадою на засадах сталості [8].

Перехід країни до моделі сталого (збалансованого) розвитку можливий на основі оптимізації використання природно-ресурсного, соціально-економічного, культурно-історичного потенціалів, обґрунтування напрямів і масштабів природокористування в межах країни та в її окремих регіонах. Сучасні соціально-економічні та екологічні проблеми в Україні вказують на важливість подальшого приділення уваги публічному управлінню в забезпеченні сталого розвитку територіальних громад. В Україні вже мала місце розробка стратегічних програм розвитку територіальних громад, жодна з яких не була реалізована та прийнята суспільством. Отже, питання розробки цілісного комплексу напрямів щодо врахування закономірностей інтеграційних процесів у розвитку країни, здійснення координації дій всіх гілок влади під час ухвалення управлінських рішень щодо соціально-економічного й екологічного розвитку країни не знайшло належного висвітлення [3, с. 188].

Проте, варто зазначити, що на даний час існуючі перспективи в сфері забезпечення сталого розвитку територіальних громад та покращення якості суспільної життєдіяльності реалізуються недостатньо ефективно, що обумовлює потребу в удосконаленні системи публічного управління у контексті сучасних кризових ситуацій.

Концептуальні засади публічного управління сталим розвитком територіальних громад полягають у збалан-

суванні нормативно-правової, інституційної, соціально-економічної та інших складових, що реалізуються через стратегічні та оперативні документи і програми. Збалансований розвиток територіальних громад має дозволити органам публічної влади вирішувати соціально-економічні завдання, проблеми збереження навколишнього середовища та природно-ресурсного потенціалу з метою повноцінного задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь [4].

Для подолання негативних тенденцій необхідно чітко усвідомити кожну проблему та запровадити конкретні заходи з розроблення і виконання стратегій і цільових програм розвитку територіальних громад на державному, регіональному та місцевому рівнях. З цією метою з боку Президента, Уряду та Верховної Ради України має бути всебічна підтримка різних форм співробітництва: державно-приватного партнерства, розвитку соціально відповідального підприємництва та інше на засадах протекціонізму. Для задоволення потреб сільського населення у якісних послугах в селах доцільно розвивати обслуговуючі кооперативи, які надаватимуть своїм членам житлово-комунальні, будівельні, ремонтно-експлуатаційні, фінансово-кредитні, логістичні, лікувально-відновлювальні, соціально-реабілітаційні, туристичні, рекреаційні та інші соціальні й побутові послуги за собівартістю [1, с. 13].

В Україні сучасні проблеми сталого розвитку територіальних громад вказують на важливість їх вирішення за допомогою підготовки та ухвалення стратегічних рішень, необхідність упровадження найкращих практик публічного управління та адміністрування, збалансування соціально-економічних та екологічних інтересів суб'єктів політики розвитку територіальних громад, удосконалення кадрового забезпечення, належної підготовки фахівців, які мають знати теоретичні основи публічного управління та адміністрування, особливості системи органів публічної влади в Україні, вміти визначати напрями удосконалення публічного управління та адміністрування, використовувати вітчизняний і зарубіжний досвід у цій сфері, формулювати цілі та основні напрями діяльності органів публічної влади, виявляти та розв'язувати сучасні проблеми забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Зважаючи на це, потребують удосконалення освітньо-професійні програми у галузі публічного управління та адміністрування в контексті забезпечення сталого розвитку територіальних громад [3, с. 200].

Відтак, публічне управління в Україні повинне пристосовуватися до сучасних викликів, а також систематично використовувати сучасні підходи до розробки документації державного планування зважаючи на існуючі проблеми в сфері сталого розвитку територіальних громад. Тому, на даний час доволі актуальним є зосередження уваги на процесі підготовки, ухвалення та виконання управлінських рішень в даній сфері. Так, спеціалісти в сфері публічного управління повинні досконало розумітися на порядку підготовки та прийняття управлінських рішень, їх інформаційному забезпеченні, а також на розробці та можливостях впровадження заходів, спрямованих на забезпечення високого рівня ефективності управлінських рішень в органах державної та місцевої влади.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, на основі вище наведеного можна дійти висновку, що на сьогоднішній день в Україні все більше зростає роль публічного управління сталим розвитком територіальних громад, оскільки актуалізується проблема підготовки, прийняття та виконання управлінських рішень у контексті сучасних кризових ситуацій. Сучасні зміни у національній економіці потребують розв'язання чимало кількості проблем в соціальній, економічній та екологічній сферах за рахунок удосконалення публічного управління сталим розвитком територіальних громад. Цього можна досягти шляхом удосконалення законодавчої та організаційної бази публічного управління та надання публічних послуг; забезпечення своєчасної реакції державних та місцевих органів влади на виникнення соціально-економічних і екологічних проблем; забезпечення тісної співпраці між публічними органами влади та громадськістю; удосконалення процесу розробки прогнозно-програмної документації та здійснення стратегічного екологічного оцінювання державного планування; удосконалення процесу підготовки спеціалістів в галузі публічного управління шляхом покращення освітньо-професійних програм стосовно забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Крім цього, доволі гостро постає необхідність у розробці Стратегії публічного управління сталим розвитком територіальних громад в Україні. Водночас в процесі вирішення проблем у сфері публічного управління сталим розвитком територіальних громад в Україні необхідно брати до уваги практику зарубіжних країн, зокрема в контексті створення належних публічних органів влади, які змогли б посилити координаційні зв'язки між усіма інститутами публічної влади у сфері сталого розвитку територіальних громад.

Література:

1. Васильєва Н.В., Васильєва О.І., Приліпко С.М. Публічне управління сталим розвитком територій. Збірник наукових праць ЛОГОС. 2020. № 2. С. 12—14.
2. Ковбасюк Ю.В. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: наукова доповідь. Київ: НАДУ, 2014. 128 с.
3. Пастух К. Публічне управління та адміністрування в забезпеченні сталого розвитку територій: теоретико-організаційний аспект. Державне управління. 2022. № 1 (11). С. 186—206.
4. Приліпко С.М. Розвиток обслуговуючої кооперації сільських територій: теорія та практика: монографія. Київ: ТОВ "Август Трейд". 2019. 372 с.
5. Про затвердження Концепції сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1999 р. № 1359-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359%2014>.
6. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
7. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади

в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 33-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

8. Шаров Ю.П. Управління змінами в публічному адмініструванні: навч. посіб. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2012. 148 с.

9. Latynin M., Pastukh K., Tarasenko D., Shevchenko S., Munko A. Public administration in the economic sphere in Ukraine: strategic approach. Estudios de Economia Aplicada. 2021. Vol. 39. № 5.

10. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. Annex to A/42/427. Development and International Co-operation: Environment. 1987. URL: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.

References:

1. Vasyliieva, N.V., Vasyliieva, O.I. and Prylipko, S.M. (2020), "Public management of sustainable development of territories", Zbirnyk naukovykh prats ЛОГОС, vol. 2, pp. 12—14.
2. Kovbasiuk, Yu.V. (2014), Mistseve samovriadyuvannia v Ukraini: suchasnyi stan ta osnovni napriamy modernizatsii [Local self-government in Ukraine: current state and main directions of modernization], Kyiv, Ukraine.
3. Pastukh, K. (2022), "Public management and administration in ensuring sustainable development of territories: theoretical and organizational aspect", Derzhavne upravlinnia, vol. 1 (11), pp. 186—206.
4. Prylipko, S.M. (2019), Rozvytok obsluhovuiuchoi kooperatsii silskykh terytorii: teoriia ta praktyka [Development of service cooperation in rural areas: theory and practice], Kyiv, Ukraine.
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), Resolution "On the approval of the Concept of sustainable development of settlements", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359%2014> (Accessed 29 June 2023).
6. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution "On the approval of the National Economic Strategy for the period until 2030", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennyanacionalnoyi-eko-a179> (Accessed 29 June 2023).
7. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Order "On the approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (Accessed 29 June 2023).
8. Sharov, Yu.P. (2012), Upravlinnia zminamy v publichnomu administruvanni [Management of changes in public administration], Dnipropetrovsk, Ukraine.
9. Latynin, M., Pastukh, K., Tarasenko, D., Shevchenko, S. and Munko A. (2021), "Public administration in the economic sphere in Ukraine: strategic approach". Estudios de Economia Aplicada, vol. 39.
10. UN Documents (1987), "Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. Annex to A/42/427. Development and International Co-operation: Environment", available at: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (Accessed 29 June 2023).

Стаття надійшла до редакції 09.09.2023 р.